

Universitätsbibliothek Wuppertal

Q. Horatii Flacci Opera Omnia, A Pet. Gvalt. Chabotio Viro In Omni Literatvra Perfectissimo, Admiranda Ingenij & Iudicij dexteritate, eruditionis varietate, & linguarum elegantia, triplici artificio ...

Horatius Flaccus, Quintus

Basileae, 1615

Carmen seculare

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1488](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1488)

Q. HORATII FLACCI

CARMEN SECVLARE:

quod institutum fuit pro Reip. salute, amplificatione, & populi incolumitate.

PHæbe, a sylvarumq; potens Diana,
Lucidum celi decus: ob colendi
Semper, & culti, date, quæ precamur
Tempore c. sacro:

Quo Sibyllini monuere versus,
Virgines lectas, puerosq; castos,
d. Dis, quibus septem placuere colles,
Dicere c. carmen.

2 Alme sol, curru nitido diem qui
Promis & celas, aliisq; & idem
Nasceris, possis nihil urbe Romæ
Visere maius.

3 Ritè maturos aperire partus
Lenis Ithyia, tucre matres:
Sive tu Lucina probas vocari,
Seu Genitalis.

Diua producas subolem: & patrūmq;
Prosperes decreta super iugandis
Faminis, prolisq; nouæ feraci
Lege maritā.

4 Certus vndenos decies per annos
Orbis, & cantus referatq; ludos
Ter die claro totiesq; gratā
Nocte frequentes.

5. g Vosq; veraces cecinisse Parca,
Quod semel dictum est, stabilisq; rerum
Terminus seruat, bona iam per actis
Iungite fata.

6 Fertilis frugum pecorisq; tellus
Spicæ donet Cererem corona:
Nutriant fœdus & aquæ salubres,
Et Iouis auræ.

7 Conditio mitis, placidusq; telo
Supplices audi pueros h. Apollo:
Siderum i regina bicornis audi
Luna puellas:

8 Roma si vestrum est opus, Iliæq;
Littus Etruscum tenuere turmæ,

Iussa pars mutare k Lares & urbem
Sospite cursu:

Cui per ardentem sine fraude Troiam
Castus Aeneas patriæ superstes
Liberum munuit iter, daturus

Plura relictis:

Dî probos mores docili iuuenta,
Dî senectuti placide quietem,
Romulæ genti date remq; prolem.

10 que, Et decus omne.

Quig; vos bobus veneratur albis
Clarus Anchise, Venerisq; m sanguis
Imperet n bellante prior, iacentem
Lenis in hostem.

9 Iam mari terræq; manus potentes
Medus Albanasq; timet secures:
Iam Scythæ responsa petunt, superbi
Nuper & Indi:

Iam fides, & pax, & honor, pudorq;
20 Priscus, & neglecta redire virtus
Audet: apparētq; beata pleno
Copia cornu.

10 Augur & fulgente decorus arcu
Phæbus, acceptusq; nouem Camænis
Qui salutaris leuat o arte fessos
Corporis artus:

30 Si Palatinas videt æquus arces,
Rémq; Romanam, Latiumq; felix,
Alterum in lustrum melisq; semper
Proroget animum.

11 Quæq; Auentinum tenet Algidumq;
Quindecim Diana preces virorum
Curet, & votis puerorum amicas
Applicet aures.

12. p Hæc Iouem sentire, Deosq; cunctos
40 Spem bonam certamq; domum reporto,
Doctus & Phæbi chorus & Diana
Dicere laudes.

Analysis Dialectica.

Imploratur quidem hic communiter & flagitur
auxilium omnium Deastrorum & Deastrarum:
sed præter cæteros Apollinis & Dianæ: quod Dii
crederentur Auerruci, id est, malorum expulsores, v-
ti monuimus Od. 21. l. 1. Rationem autem implora-
tionis Poeta repetit à testimonio, auctoritate & insti-

tutione cuiusdam Sibyllæ, quæ ludis secularibus, vt
carmen Diis Romæ præsidibus diceretur, vertente
centesimo decimo quoq; anno & incipiente centesi-
mo vndecimo, monuerat.

2 Iterum deuocat Apollinem, sed sigillatim, eiusq;
potestatem partim similibus, partim dissimilibus
declarat:

declarat, quod sic diem promat & condar, ut alius videatur in orru, atq; in occasu fuerat, alius in solstitiis atq; in equinoctiis: alius quum calum est serenum, atq; quum est nubilum: Idem tamen sua substantia semper est. Secundo loco exoptat è minoru collatione, ut pra cateris vrribus velit Romam sua visitatione & illustratione cohonestare, atq; illis dominam imponere.

3 Appellat quoque rursus Dianam seorsim, ut proximè Apollinem, quæ ex eadem factorum Categoria celebratur: quod partus maturos in lucem edat: matres & fetus tueatur: fauste, feliciter, prosperèq; coniuges ducat ad subolem.

4 Superius postulatum: date, quæ precamur, illustratur sine maximè laudabili & diuino: quod prosperitas proli, resque secunde non aliò, nisi ut seculares ludi & cantus in ipsius reliquorumq; Deorum honorem perpetuentur, & à posteris tres dies, totidemq; noctes celebrentur, ab ea, inquam, res illa sic petantur.

5 Conuertitur precatio ad Parcas ex eodem genere arguenti, ut illa curent satis prateritis aliorum bonorum accessonem afferendam, & immutabilis rerum constantia id seruet, quod ab illis semel destinatum est: quod enim vna Parcarum dixerit, duæ sequuntur, & fixa sunt statuta fatorum ait Seruius in Eclogam 4. Virgil. ad hæc: Concordes stabili fatorum numine Parca citans hunc locum Horatii.

6 Non imploratur quidem hinc Ceres: sed ut spicis coronis exornetur pro vbertate frugum & pecoris, optatur: quomodo etiam salubritas aquarum & cali ad fetus nutriendos postulatur.

7 Iam tertio numen vtriuq; rogat & orat, ut conditis pestiferis sagittis remissius agat cum pueris, nec ipsos supplices & puellas aspernetur.

8 Communis est iterum hæc Deorum imploratio ex efficientibus: Si Roma vestra aspiciis condita est à Troianis, huc vestro ductu per ignes & vndas delatis, eam optimis legibus ac disciplinis fundate: pacis & otii tranquillitate ornate: pulcrâ prole & honore gentem Romanam cumulate: Augustum vestri numinis cultorem hostibus suis maiorem & domitis lenem facite: hinc assumendum est antecedens: atqui Roma vestro fauore condita est: vnde hoc efficitur, ut illam conseruent & tueantur.

9 Quia resp. Rom. ope & auxilio Deorum sic adhuc gubernata est, ut illius potentiam hostes potentissimi vbiq; pertimescant: illi vtrò se multi dedant, tanti beneficii memorem & gratum se præbet: Eademque opera virtus priscorum, integritas, pax, honor, fides rerumque abundantia restituta sunt.

10 Redit iam quartò ad Apollinem, quem multis artibus adiunctis insignibusq; factis exornat, ut placatus statum imperii & Italia in meliorem semper formam etiam atq; etiam producat.

11 Eodem precibus invitat Dianam, ut preces sacerdotum Sibyllinorum & vota puerorum exaudiat: quod illi quidem ludas seculares consueverint procurare: hi verò seminarium reip. esse.

12 *Ἰνυροπόνη* est & certa persuasio impetratæ postulationis, quæ domum à choro reportatur.

Enarrario Grammatica.

DE carmine seculari nonnihil attigimus Ode 21. lib. 1. quod videtur restare de ludis secularibus, nunc addamus. Zosimus quidam huc citatur, qui memorat è Græcis Sibyllæ versibus centesimo quoque decimo anno peracto & ineunte centesimo vndecimo, decreta fuisse solemnia sacra, quæ

interdiu & noctu in campo Martio agerentur. Parcæ aut furuæ agnæ mactarentur, caprigemumque pecus, similiter & Dianæ: Terræ verò scrofa, Ioui tauri candidi interdiu, Iunoni nitida iuuenta, Apollini Pæanas Latini pueri patrimi & matrimi, & puellæ patrimæ & matrimæ canebant in templo: nuptæ ad aram Iunonis orabant: accipiebant februa, id est, purgabantur viri & fæminæ, præsertim tamen fæminæ: dehinc in templis ferè omnibus primitias offerebant. Sic enim agendo omnis Italiae tellus Romano iugo Romanòque sceptro colla subdere non recusaret. Hæc est Sibyllinorum versuum summa de institutione secularium ludorum, & sacrorum fructu Romanis futuro. Alii tamen institutionem secularium tribuunt Numæ Pompilio: alii P. Valerio Publicolæ. Huc accedit quoque aliorum historia, qui narrant principem ciuitatis cum Quindecimviris primo die manè in Capitolium ascendere, atque ibi sacra de more agitare: tum in theatris conuenire ad ludos Apollinis & Dianæ faciendos. Sequenti verò die nobiles matronas conuenire, Deo supplicare, lætisternia frequentare, hymnos canere: tertio denique die, in templo Apollinis Palatini ter nouenos pueros prætextatos, totidemque virgines Patricias omnes Græcâ Romanâq; voce carmina Pæanâque concinere, quibus imperium suum & incolomitatem populi Diis immortalibus commendabant: Ludi omnibus theatris & sacra omnibus templis tam nocte, quàm die fiebant. De his plura lege lib. 6. Alex. ab Alexandro de Genial. dieb. item Censorini lib. de natali die, vbi varia & multiplex opinio afferitur de spatio seculi & ludorum institutione prima. Item in Miscel. Politiani & carmen seculare Catulli ad Dianam:

Diana sumus in fide
Puella & pueri integri:
Dianam pueri integri
Puellaq; canamus.
O Latonia maximi
Magna progenies Iouis.

Item Dionem lib. 54. Denique Suetonium in Octauio cap. 31. qui scribit ludos seculares ex antiquis ceremoniis paulatim abolitos Augustum restituisse ac celebrasse anno Urbis 736. vnde Ovidius lib. 2. de Tristibus.

Iusserat & Phæbo dici quo tempore ludos,
Fecit, quos aras aspicit vna semel.

quo tempore Poeta natus annos 48. hoc seculare carmen in honorem Augusti dicitur cecinisse: Hanc quoque secularium Ludorum rationem nonnihil iuuat, quod Tacitus scribit l. 6. Annal. lisdem Consulibus Ludi seculares octingentesimo post Romam conditam, quarto & sexagesimo, quam Augustus ediderat, spectati sunt. Vtriusq; principis rationes prætermitto satis narratas libris, quibus res Imperatoris Domitiani composui. Nam is quoq; edidit ludos seculares, iisq; attentius affuit sacerdotio Quindecimviri præsedit, ac tum Prætor: quod non iactantia refero: sed quia collegio Quindecimvirum antiquitus ea cura & magistratus potissimum exsequebantur officia ceremoniarum. Tales Apollinis panagyres & celebres conventus Pindarus Pub. l. Epod. 10. vocat *πόμπαις Ἀπολλωνίας ἀλεξιμυβότοις*, quod instituta sint festa ad depellenda ab hominibus mala. Ratio autem vocis seculum repetenda est è notis in Oden 21. l. 1.

Sylvarum potens.] Hoc quidem epitheton est mul-

torum Deastrorum commune, sed videtur præcipue tribui Dianæ à Virg.

Voce vocans Hecaten caloque Ereboque potentem.

& à Catullo, tu potens Trivia, sicut ab Horatio. De hac autem syntaxi dictum est Ode 10. lib. 4. sic utriusque nomen implorat Virgilius periphrasticâ synecdoche initio primi Georgici, & decem aliis numinibus anteponeit, ut illos principes agriculturæ iuvandæ: quia sole animantur semina, & humore lunæ foveantur.

Vos ô clarissima mundi

Sidera, labentem calo qua ducitis annum.

& hic lucidam cali decus ad utrumque pertinet, cuius motu tempora reguntur, ac præterea videtur allusio ad etymum Phœbi, quem Grammatici tradunt sic vocari quasi φœβιον, lucem vitæ: nam φœβος sumtum ἐπιθέτως sonat καθαρός, λαμπρός, ἀγνός, purus, splendidus & castus Hesychio.

Colendi. Cic. ferè geminat τὸ colere in hac notione cum observare, ut Epist. 78. l. 17. me præ cæteris, & colit, & observat & diligit: quæ tamen Grammatici sic distinguunt, ut prius fiat honore, posterius officio assiduo. Præterea colimus ea, quæ non cernimus oculis, ut Deum: observamus solum ea, quæ sub aspectum cadunt, ut homines. Itaque possumus proprie Deum & homines colere, sed observare Deum, non possumus dicere.

Quæ Sibyllini. Ad hos versus, tanquam ad oracula Apollinis, confugisse veteres Romanos ostendit Cic. 4. accus. in Verr. Itaque apud maiores nostros a voci ac difficultati Reip. tempore, quum T. Gracchus occiso magnorum periculorum metu ex ostentis portendebatur, P. Martio L. Calpurnio Coss. adiutum est ad libros Sibyllinos, in quibus inventum est, Cererem antiquissimam placari oportere. Sibyllæ originem Eustathius in vers. Ἰλιάδ. β. sub finem.

Τὴν Ἰταλὴν θεοῦ Βακχίου κενδύσασσαν, ἰ.

Quam quidam (columnam) homines Batiam vocant.

sic describit: Ex Nefone erat ipsi (Cencre) filia Sibylla diuinandi perita: unde cæteræ mulieres, quotquot postea fuerunt arte prælagendi futura præditæ: sunt Sibylla nominatæ, non propter consanguinitatem, sed propter diuini afflatus similitudinem nactæ hoc cognomen. hinc versus Sibyllini dicti sunt. Vocem autem Sibylla Lactantius lib. 1. c. 6. de falsa Relig. deflectit ab Ionicis vocibus, ut Eustathius Iliad. 3. τὸ Σίβυρος partim à Peloponesiaco Σίος, τὸ θεός: quod vocat Ὀδυσσ. λ. Doricum: ex quo ὀμβρολόσι Σίβη. i. Magni Dii, deducit: partim ab Æolico σίβη, τὸ σφῆς, ut ὄνομα pro ὄνομα: sic βολή pro βολή in Σίβη. id est Sibylla quasi θεοβόλη. Marcell. initio lib. 21. scribit hoc de Sibyllis. Sol, ut aiunt Physici, mens mundi nostras mentes ex se se, vel ut scintillas, diffunditans, quum eas incenderit vehementius, futuri conscias reddit: unde Sibylla crebrè se dicunt ardere, torrente vi magnâ flammatarum. hic locus ostendit vaticinationem naturalibus causis niti, & à consiliis etiam Deorum effandis nominata. Idem etymum confirmat Seru. in vers. Æneid. 6. initio.

Præsides, horrendæque procul secreta Sibyllæ. sed unde libri Sibyllini prodierint, lege lib. 1. c. 19. Agellium, vel potius lib. 4. Antiquit. Rom. Dionys. Halicarn. unde certissimum est Agell. mutuatum. Strab. Geograph. scribit lib. 17. multis à nobis de Deo Amnone dictis, id tantum adiciamus. Veteribus Diuinationem vniuersam & oracula in summo fuisse honore, nunc eadem admodum negligi, Romanis Sibylla oraculis & diuinatione Herusca per extispicia, auguria, observationes de calo contentis. Itaq; Ammonis oraculum ferè desertum est, quod in honore quondam fuerat.

Septem colles. Qui nominantur, Quirinalis, Viminalis, Esquilinus, Cælius, Palatinus, Tarpeius huc Capitolinus, Auentinus, ad quos postea accesserunt tres alii, Cæliolus Ianiculus, Vaticanus: hic paulò post arces dicentur, sicut à Virgilio, libro 6. Æneid. ver. 738.

Septemque vna sibi muro circumdabit arces, Vbi Seruius post illarum enumerationem scribit, earundem nomina etiam fuisse mutata, de quibus vide Festum in seipmionium, & Plutar. 69. Romæ arces quæst.

Curru. De quo, ut de ipsius equis, vide Oden 6. lib. 3.

Promis & celas. Non aliter opponuntur hæc duo, ac si dixisset, promissis & condis.

Alius & id. m. Hæc dissimilitudo Solis accipienda est uxta ἐπιθέτως, id est, ex aduentitiis affectionibus, quas assumit ille ex varietate declinationis, id est, accessus & recessus, & cæli temperatione: Philosophi hæc duo sic distinguunt, ut aliud quid dicatur numero & idem specie.

Possis. Hic ex communi repetere precamur, ut possis, vel notam optationis intellige, utinam possis: De hoc verbo dictum est Epod. 6. quod in propria ipsius notione inclusa sit voluntas, itaque explicamus, ut velis.

Aperire lenis. Passim occurrit talis Hellenismus, pro, quæ placidè & leniter parturientes iuvas. De hac Ilithya vide Oden 22. libr. 3. De eadem præterea Plutarchus Symposiac. tertio scribit, postquam retulisset Lunam credi πρὸς ἀντρονίαν σωματῶν, ad facile pariendum adiumento esse gravidis mulieribus, ὅθεν οἱ μὲν καὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ σώματος καὶ εὐδαιμονίας ἐπέγραψαν, ἢ τῆς σελήνης ἀνομασίαν, unde arbitror etiam Artemin in partu deuocari solitam, & Ilithyam non esse aliam, nisi Lunam, nominatam à lucendo, ut Lucinam: cuius ope non eget vllum animal, vbi sacrum lucum Parrhasii intrauit, quia statim ἀγονοῦ γίνεται, ἕτε γούσι γεννήσεως, efficitur sterile, nec indiget generatione.

Genitalis. De Diis genethliis vide Platonem lib. 8. de Legibus & 2. & 3. de Rep. Hic coniiciunt quidam natalis legendum & de cognomento Iunonis intelligendum præcipue, quæ credatur præsidere natalibus sæminarum, ut Genius virorum. Doctiores iudicent.

Prosperes decreta. Hæc vox deflecta est à decerno: quod est Donato in And. Act. 1. Scen. 3. quod reperit in Heautontimo. Act. 1. Scen. 1. de magnis rebus certam proferre sententiam, unde etiam Senatus decretum, quod mirè quadrat ad illud Ciceronis 4. Verri. decernit Senatus: populus iubet: Tribuni pl. b. etiam edicunt. Sipontinus tamen illud Terentii, de reuerunt tollere, interpretatur, deliberarunt, & Nonnius constituerunt nutrire. Decerne e tamen Donato ibidem plus est, quàm constituere. Ex his potes, Lector, de vi huius vocis decreta, iudicare, quæ est Græcis πρὸς τὴν ἀντιπροσώπων, ut Euripides, ὅν φρόνιμα ἐπιβουλεύσεις, animi tui cogitata secundasti, velut prospero vento. De voce suboles fuit Ode 4. lib. 3.

Lege maritæ. Sic dicitur sœdus maritum, & à Plauto, vbi senex loquitur, pulcra & depol. dos, pecunia est: alter respondet, quæ quidem non marita est, pro maritali lege, & marita pecunia & sœdere: quæ omnia coniugii gratiâ fuerunt: quò spectat oratio Metelli Numidici apud Agell. lib. 1. cap. 6. quam in Censura dixit ad populum de ducendis vxoribus: quum eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur anno Urbis 651. Quam legem de maritandis ordinibus, quæ & Iulia dicta est, ut ab I. Cæ-

ab I. Cæsare post bellum lata ad instaurandam iuue-
 num iacturam ad 80. mil. desideratorum, quam, in-
 quam, legem Augustus, vt narrat Dio lib. 54. diu re-
 stituere cogitauit. Id autem fuit iam inde ab anno
 Urbis 734. quum Præfecturam morum susceperat, ad
 annum Urbis 761. sed quod perficere non potuit: hoc
 posteriori anno M. Papius Mutillus & Q. Popæus
 secundo Consules creati perfecerunt, & legem Po-
 pæam Papiam sanxerunt, vt est videre lib. 5. Isidori:
 aut certe his Coss. hæc lex lata est, quum noster Poe-
 ta iam obiisset. Itaque non potest hic locus intelligi
 de lege Papiæ, sed de aliqua his antiquiori. De Papiæ
 Popææ vide Tacitum lib. 3. Annalium, & commen-
 tarios Iusti Lipsii plenè & doctè de illa scriptos in
 eundem historicum. Item Suetonium in Augusto
 eap. 34. & tit. in Pandectis ad legem Iuliam & Pa-
 piam.

Vndenos decies.] Decies vndenos dicitur Latiniùs
 quàm decies vndecim.

Frequentes.] Id est, cantus & ludos in maxima po-
 puli frequentia celebratos.

Veraces Parca.] Syntaxis verborum est aliquantò
 implicatior, ideòque sic explicanda: *O Parca veraces,*
*quæ vera cecinistis, iungite bona fata iam peractis, stabili-
 terminus rerù* (qui dicitur Græcè τὸ πεπερωμένον καὶ τερμια
 ἡμέρα, ἢ τερμια χώρα in Antigono & in Oedip. Colon.
 Sophoclis. Ode 18. l. 2.) *seruet quod semel dictum est,* tan-
 quam finis destinatus, Græcè etiam dicta, τέρμα, ἢ τέρ-
 μαι, ἢ τέρμων, et si Poeta dixit, *terminus seruet,* pro,
 seruate constanter, quod iam dictum est & destina-
 tum: Similia tamen tempora coniunxit, ideòque ni-
 hil est supplendum ad optationem notandam. Qui-
 dam putant non futurum à proposito alienum, si *ter-
 minum* sumamus pro Deo comite fatorum & Parca-
 rum, qui nulli parcat, nec vlla in re ipsi Ioui conce-
 dere soleat. Sed de Parcis & ipsarum muneribus &
 nominibus vide Oden 3. lib. 2.

Cererem.] Hanc Deam frugum agricolæ spiceis co-
 ronis ornabant, vnde Tibullus Eleg. 1. lib. 1.

*Flaua Ceres tibi sit nostro de more corona
 Spicea, qua templi pendeat ante fores.*

Ideòque Hesiodus eam ἀσπέρανον vocat & in Epi-
 gram. Græc. ἀσπυροσφάρον dicitur. Sic Virgil. lib. 1.
 Georg. ver. 29.

Spicea iam campis quum mæsis inhorrui.

vbi Seruius definit spicum & idem facit cum spica ex
 Festo. Isidorus eadè definitionis verba, quæ Seruius
 habet: Spicam de maturis frugibus abusuè dicimus.
 Nam propriè spica est, quum per culmi folliculum,
 id est, externum tumorem aristæ adhuc tenues in
 modum spiculi eminent.

Telo.] Iuxta illuc Odes 10. lib. 2. *neg. semper arcum
 Tendit Apollo.* Seruius in Æneid. 8. vers. *de super Alcides te-
 lus premit &c.* notat omne, quod iaci potest, telum
 vocari, atq; dicit τὸ τυρόδεν, quia eminus & è longin-
 quo mittatur. De sagittarum Apollinis vide Iliad. α.
 & Oden 12. lib. 1. vnde, *παρὰ τὸ ἀποδείν, à perdendo.* vt i-
 bidem notæ Eustachii sic demonstrant, ὅς ἢ ὁ Ἀπόλλων
 ἀνὰ τὸν ἐν τῷ ἀποδείν ἢ ἀποδείν διὰ τὸ φοβερώτερον ὄνο-
 μάσειν. sicut Apollo videtur quibusdam deductum à verbo
 perdendi propter denominationem formidabiliorem, sicut
 etiam Plato docet in Cratyllo, & Seruius libro tertio
 Æneid. ad versum *Corrupto cali tractu &c.* interpre-
 tatur, citans hunc locum, & addens Apolline offensa creatur
 pestilentia, si contra: *citharam tenet & micu est,* qualem
 pueri ac puellæ sibi precantur nunc fieri. Sic τὸ πάλιν
 παρὰ τὸ πάλιν, à percutiēdo dici putat, de cui' potestate
 lege Seru. Eclog. 5. vbi citatur etiam hic loc' Horatii.

— en quattuor aras,

Ecce duas tibi, Daphni, duòq; altaria Phœbo.

vbi facit altaria superiorum Deorum solùm, aras ve-
 rò partim superiorum, partim inferiorum. Idem scri-
 bit in vers. Æneid. 2. *ingens ara fait &c.* & addit τὸ Ἀ-
 ρα dici ἀπὸ τῆς ἀρᾶς, à precibus, & Apollinem triplicis
 potestatis, in cælo Solem, in terris Bacchum, apud
 inferos Apollinem. Hymnus deniq; Callimachi in
 Apollinem de ipso sic canit,

Τέχνη δ' ἀμφιλαφὴς ἔτις τῶν ὄσσοι Αἰπόλλω. i.

Arte verò nemo tam instructus, quàm Apollo.

ἔτι γὰρ τοσοῦτος ἀειδὸς, μάντις, ἱατρός ἢ ποιημῆ.

Roma.] Videtur hic Apollo dici auctor conditæ
 Romæ, quod ita est intelligendum ex ipsius oraculo
 & consilio Æneæ dato, vt constat è 4. Æneid.

Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,

Italiam Lycia iussere capessere sortes.

Iliæ turma.] Est hic primigenium pro inde flexo I-
 liacæ, v. dixit Odes. lib. 2. *Romula gentis.* & mox hic di-
 cet iterum.

Sospite cursu.] Saluo & incolumi. Sospes semper
 παθτικὸς, qui seruatur vt sospitalis οὐρεγυτικὸς, qui
 seruat & affert salutem, sumitur, vt Plautus in Pseu-
 dolo. *qui sospitalis fuit:* hoc tamen magis est referen-
 dum ad incolumitatem nauigantium, quàm ad se-
 cundam nauigationem, quæ fuit sæpè incommodis-
 sima, maximèq; periculosa.

Sine fraude.] Hoc debet construi cum verbo *muni-
 uit,* vt sit sententia: cui cursui & nauigationi Æneas
 muniuit ac parauit sine fraude & damno tutum iter,
 non autem cum *ardentem Troiam,* quam certum est in-
 censam fuisse. Seruius in hunc vers. Æn. 1.

Antenor potuit mediis &c. annotat è Liuiio Anteno-
 rem & Æneam prodidisse patriam: quod Virg. post
 tangit in eodem libro:

Se quoq; principibus permistum agnouit Achivis, & ad-
 dit: Horatius tamen excusans ait, *ardentem sine fraude,*
 quod interpretatur Seruius sine prodicione: nemo
 autem excusat nisi rem plenam suspicione: Sifenna
 40 tamen dicit solùm Antenorem prodidisse.

Date quietem, &c.] Videretur hic legendum, Dii
 placidam senectuti quietem date, quomodo fere Vir-
 gilius loquitur — *placidâ laxarant membra quiete.* Item
 — *placidam quietem per membra irrigat:* vbi præterea est
 explenda ellipsis *laborum* vel *miseriarum:* quomodo
 Pindarus canit ἑδ. α. Ολυμ. στροφ. α. — λαβὴν τῶν δὲ μόχ-
 θων ἀμυνοῦν pro ἀναπνοῦν. i. *sumere respirationem à labo-
 ribus:* ad quem modum dicit Cicero, *requies curarum.*
 hanc phrasin Græci expriment, θεοὶ δότε τοῖς γέροντι τὴν
 ἰσχυρίαν, quæ paucis contingere solet.

Albis.] Albæ boues mactabantur vtrique numini,
 propter ipsius candorem: contra Proserpinæ, tene-
 brarum & inferiorum reginæ, bos nigra immolaba-
 tur, vt scribit Plutarc. de boue nigra Cyzifenorum,
 quæ se obtulit spontè sacrificio.

Prior.] I. Augustus superior & fortior hostibus suis
 clementer cum ipsis agat, & meminerit id humani-
 tatis leoni belluarum crudelissimo tribui, illudque
 vsurpari:

Parcere subiectis & debellare superbos.

Albanas.] Romanas vel Latinas intellige à monte
 Albano, vbi Pontifex Romanus iacta solebat facere
 Ioui Latiali.

Copia cornu.] De hac prouerbiali loquutione vide
 Oden 17. l. 1.

Acceptus.] I. *gratus novem Musis,* vt qui ipsis præsideat:
 vnde μισικήτης Græcè est nominatus.

Quindecim.] Hi Quindecimviri fuerunt sacerdotes

Sibyllæ & procuratores. Choragique secularium ludorum, de quibus Tacitus lib. 2. Annal. & Dio initio lib. 53.

Quæq; Auentinum &c.] Seruius in 7. Æneid. vers.

Pulcer Auentinus &c. : annotat: Auentinus mons vrbis Romæ est, quem constat ab auibus esse nominatum, quæ de Tiberi illuc, vbi erat templum Dianæ, ascendebant: cætera ibidem lege, sed de Algido oppido vide Oden 21. l. 1.

Hæc Iouem.] Syntaxis verborum est eiusmodi: *ego chorus doctus dicere laudes Phœbi & Dianæ, reporto domum Iouem & cunctos Deos bene sentire de nostris institutis, & approbare hæc spectacula.*

Explicatio Rhetorica.

Metrum est Sapphicum.

a Meton. subiecti pro *Dea venationum.*

b Polypoton est, quale in,

Primâ dicte mihi, summâ dicende Camœnâ, ac præterea metaph. ab agricolis, vt cultor Deorum Ode 34. li. 1. & in Epist. ad Pis. cultor agelli.

c Synecd. est generis pro diebus festis secularium ludorum, vt in *septem colles*, pro hiis, qui memorati sunt in *Grammaticis*, vel est circumlocutio *ἀντὶ Ρώμης ἐπιπέλοφν.*

d Periphrasis est synecdochica Dianæ & Apollinis, quæ vno nomine dici Græcè potest *πολιῆχοι*, Dii Romæ præfides & tutores.

e Idem tropus pro seculari.

f Synecdoche primùm est generis pro senatorum decretis & lege Papiæ Poppææ, de qua lege Dionem lib. 56. deinde metaphora à moribus patrum erga liberos ad curam Senatorum de Reipub. indicandam.

g Apostrophe est, vbi imploratio conuertitur à Phœbo & Diana ad Parcas.

h Altera est sermonis auersio.

i Synecd. generis pro luna, quam Phœnices *μηνὸν* vocant, ex Herodiano l. 5.

k Meton. pro domo: *ἔσδες*, & in urbem synecdoche pro Troia, & cursu pro navigatione.

l Meton. adiuncti pro iuuenibus, vt *seneclari* pro senibus.

m Altera meton. sed materiæ pro Augusto claro principe Romanorum inde orto, pro quo Æneid. 6. ver. 125. *sate sanguine Diuum Tros Anchisiade.* Ratio tropi fuit Ode 20. lib. 2.

n Prior bellante & in hostem dicuntur per synecdochen singularis pro, *bellantibus & hostibus potentior*, sicut *Medus* pro *Medis*.

o Periphrastica synecdoche medicinæ, cuius se prædicat Apollo inuentorem l. 1. *Metam. inuentum medicinæ meum est.*

p Breuis prosopopœia, vbi chorus solus personas precantium & canentium sustinet, & se voti competentem domum prædicat redire.

Sit honor & gloria Deo patri Domini nostri Iesu Christi, qui nos Spiritus sui gratia perduxerit ad vmbilicum explicati huius Lyrici operis.

Finis Lyricorum Carminum:

IACO.

